

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้าน
วงโปงลางในภาคอีสาน
Creative Process of Ponglang Folk Music
Ensemble in I-San Region

จ๊กรี ออบมา¹
Jakkee Obma

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการวงโปงลางในภาคอีสาน 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน ขอบเขตของการวิจัยคือผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ เวทีการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางซึ่งถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สำนักนันทนาการกรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประจำปี พ.ศ.2557 และผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศเวทีการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง (พ่อนลำแคน คอนเทสต์) ซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักวัฒนธรรมและเครือข่ายศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี พ.ศ.2557 ผลการวิจัยพบว่า

วงโปงลางศิลป์อีสานเดิมชื่อวงแคนเงิน พ.ศ.2544 ก่อตั้งขึ้นจากสโมสรนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของมหาวิทยาลัย โดยการรวมกลุ่มของนิสิตสาขาดุริยางคศิลป์ สาขาศิลปะการแสดง และสาขาทัศนศิลป์ ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ.2549 สำนักนันทนาการ กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดการประกวดดนตรีพื้นบ้านขึ้น ผลการประกวดในปีนั้นวงโปงลางศิลป์อีสานซึ่งเป็นการเข้าร่วมเป็นครั้งแรกได้รับรางวัลชนะเลิศ จากนั้นวงศิลป์อีสานจึงได้ร่วมแข่งขันในทุกๆ จนปี พ.ศ. 2557 วงโปงลางศิลป์อีสานก็ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดอีกครั้งหนึ่ง

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางศิลป์อีสานได้แนวคิดจากระเบียบการแข่งขันที่เป็นโจทย์ในการสร้างสรรค์ และมีระบบขั้นตอน ประกอบด้วย ประชุมวางแผนในการดำเนินงาน แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบ รายงานผลการปฏิบัติงาน ปรับปรุงแก้ไข และประเมินผลงาน

วงโปงลางสีทันดร พ.ศ.2546 ได้ก่อตั้งเป็นวงโปงลางโคกคอนวิท และเปลี่ยนชื่อวงใหม่ในปี พ.ศ.2551 เป็นวงโปงลางสีทันดร ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน ช่วงแรกฝึกซ้อมโดยวิทยากรรับเชิญ ต่อมานักดนตรีสามารถ

ฝึกปฏิบัติเองได้ จึงฝึกซ้อมแบบพี่สอนน้อง ในปี พ.ศ.2548 เป็นจุดเริ่มของการเข้าร่วมแข่งขันประเภทวงดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง และได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดวงดนตรีพื้นบ้าน “ฟ้อนลำแคน คอนเทสต์” มหกรรมลำภูไทประจำปี 2557 ซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางสี่ทันทรมีแนวคิดจากระเบียบการแข่งขัน ซึ่งเป็นโจทย์ที่ใช้บังคับในการประกวดแต่ละครั้ง เมื่อศึกษาระเบียบการประกวดได้ประชุมกับผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อมอบหมายหน้าที่ ในขั้นตอนการสร้างสรรค์ศึกษาข้อมูลที่จะนำเสนอจากเอกสาร ตำรา ศิลปินพื้นบ้านผู้ชำนาญในเรื่องนั้นๆแล้วนำมาสู่กระบวนการเรียบเรียงให้สมบูรณ์ และทำการประเมินผลงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องถ้ายังไม่สมบูรณ์ก็ปรับแก้ไขจนเป็นที่พอใจ

คำสำคัญ : ดนตรีพื้นบ้าน, วงโปงลาง, กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี

Abstract

This research study aimed at investigating the following aspects: 1) the development of Ponglang folk music ensemble in I-San region and 2) the creative process of Ponglang folk music ensemble in I-San region. The target group comprised the winners of two contests: the Local IsanPonglang Band contest organized by the Recreation Center, Department of Physical Education in 2014 and the Local Ponglang Band (FornlumKaenDancing) contest run by Arts and Culture Division and the Network of Arts and Culture, KhonKaenUniversity in 2014. Those winners won Queen Sirikit trophy and Princess Sirindhorn trophy respectively.

The findings were as follows:

Ponlang Sin I-San band was previously called KaenNgen band.

The Alumni Association of Faculty of Fine Arts, Mahasarakham University founded this band as an extra-curriculum activity in 2001. The band gathers the members from the undergraduates of Faculty of Fine Arts majoring in Music, Performing Arts, and Visual Arts. Then, the Recreation Center, Department of Physical Education organized the Local IsanPonglang Band contest. In 2006, Ponlang Sin I-San band joined the contest and was the winner. So, the band participated in the particular contest every year and won the contest again in 2014.

The creative processes of Ponlang Sin I-San band were formed according to the contest's rules and regulations. They consisted of the following processes, including planning, assigning the duty for the band members, reporting the progress, making some adjustments, and evaluation the performance.

See Tan Dorn Ponglang band was firstly known as KhokKhon Wit band and was established in 2003. The name was changed to See Tan Dorn Ponglangband 2008, as proposed by the band members. It is also an extra-curriculum activity of the school. At the beginning, the school invited the experts to train the members of the band. Later on, the senior members trained the junior ones and did the rehearsal by themselves. The band started to competition with other bands in the local Ponglang contest in 2005. It won FornlumKaen Dancing contest, organized in LumPhuthai festival in 2014 and received a trophy from Princess Sirindhorn.

The creative processes of See Tan Dorn Ponglang band was also developed from the fixed regulations of each contest. After examining and understanding the regulations, the band members were

assigned duties. Then, they studied and searched for the information about they were going to perform from various sources, including textbooks and local expert in the particular issues. Next, the band member and the teachers collaborative ordered the sequences of the show and evaluated the entire performance. Finally, they helped adjusted some mistakes and improved the show.

Keywords : Folk Music, Ponglang, Process of Music

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้านหรือเพลงพื้นบ้าน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Folk Music หรือ Folk Song ทั้งสองคำใช้แทนกันได้ คำว่าเพลงพื้นบ้านนิยมใช้มากกว่าคำว่าดนตรีพื้นบ้าน นักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลสนับสนุนว่า ดนตรีพื้นบ้านให้กำเนิดด้วยการขับร้อง ไม่ใช่กำเนิดด้วยการบรรเลง บางท่านบอกไว้ดีกว่าที่ใช้คำว่า เพลงพื้นบ้าน แทนคำว่าดนตรีพื้นบ้าน เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านประเภทร้องมีมากกว่าการบรรเลง (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2526)

วงดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นวงดนตรีที่รวมเอาเครื่องดนตรีของภาคอีสานมารวมกัน ซึ่งมีจังหวะ ท่วงทำนอง ลีลา และสีสันทันของเพลงแตกต่างกันออกจากวงดนตรีชนิดอื่นๆ โดยมีสัญลักษณ์โปงลางเป็นเอกลักษณ์ และเรียกตามโปงลางว่า “วงโปงลาง” วงโปงลางได้รับการจัดตั้งและพัฒนาโดยสถานศึกษาต่างๆ ในภาคอีสาน ทำให้มีการสืบทอด เผยแพร่ เห็นได้จาก ปี พ.ศ.2520 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม จัดทำโครงการอนุรักษ์ศิลปะการแสดง เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอีสาน และจัดทำโครงการอีสานสัญจรขึ้น เพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปะการแสดงดนตรีและการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานนับเป็นก้าวแรกของการพัฒนาการแสดง ในปี พ.ศ. 2522 กรมศิลปากรประกาศจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ขึ้นเป็นแห่งแรกของภาคอีสาน ด้วยหน้าที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวม รักษาส่งเสริมพัฒนา และเผยแพร่ดนตรี

นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนาวงโปงลาง เช่น นำโหวตมาบรรเลงในวงโปงลางจนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป การพัฒนารูปแบบพิณ (ซุง) ให้เป็นพิณไฟฟ้า เบสไฟฟ้า การแต่งทำนองเพลง (ลาย) การประดิษฐ์ทำพ็อนในวงโปงลางเป็นชุดการแสดงต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่จนเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ (ดโนทยา ก้อนแก้ว, 2551)

กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานราชการ ให้ความสำคัญกับดนตรีพื้นบ้าน ได้สนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดจัดหลักสูตรการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้านให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการชื่นชมความงาม สนุกทริยภาพ ความมีคุณค่า ส่งเสริมให้กล้าคิดกล้าทำและกล้าแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนันทนาการ กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักวัฒนธรรมและเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ได้มีการจัดการประกวดแข่งขันดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางขึ้นประจำปี และกำหนดเกณฑ์การแข่งขันตามความเหมาะสมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตการเป็นอยู่ของคนอีสาน เพื่อให้วงดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางแต่ละวงได้สร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอทั้งด้านดนตรี การแสดงและองค์ประกอบต่างๆ ในการประกวดแข่งขัน ปัจจุบันมีผู้ศึกษาวิจัยด้านดนตรีพื้นบ้าน เช่น (เสกสรรค์ โสดเสียว, 2545) ศึกษากระบวนการสืบทอดและพัฒนาดนตรีพื้นบ้านอีสานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น (ประดิษฐ์ เมฆไชยภักดิ์, 2545) ศึกษากระบวนการแสดงดนตรีพื้นบ้าน : สาขาดูริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และอื่นๆ แต่ทั้งหลายยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ลายดนตรีพื้นบ้านอีสาน ด้วยเหตุนี้งานวิจัยกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสานจึงเกิดขึ้น เพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ในพัฒนาการวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง และแนวคิดใหม่จากกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการสร้างสรรค์ หมายถึง ลำดับ ขั้นตอน รูปแบบ องค์ประกอบ ของดนตรี

พัฒนาการ หมายถึง ประวัติความเป็นมา การบริหารจัดการ การสืบทอด และบทบาทหน้าที่ทางสังคม

ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง หมายถึง บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงประกอบ การแสดง

วงโปงลางในภาคอีสาน หมายถึง วงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในการแข่งขันระดับประเทศประกอบด้วยถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สำนักนันทนาการ กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬาและถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ขอบเขตของการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย

1.1 ศึกษาพัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน ประวัติการบริหารจัดการ การสืบทอด และบทบาทหน้าที่ทางสังคมของดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน

1.2 ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง จังหวะ ทำนอง คุณลักษณะของเสียง พื้นผิวของเสียงและรูปแบบ แนวคิดในการสร้างสรรค์

2. ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย

2.1 ผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ เวทีการประกวด ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง ซึ่งด้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สำนักนันทนาการ กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประจำปี พ.ศ.2557

2.2 ผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ เวทีการประกวด ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง (พ็อนลำแคน คอนเทสต์) ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักวัฒนธรรมและเครือข่ายศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี พ.ศ.2557

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้เวลาวิจัย 1 ปี เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจเบื้องต้น แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตข้อมูลแบบสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการฝึกซ้อม 2 คน ผู้ควบคุมวง 2 คน ผู้เรียบเรียงดนตรีและการแสดงจำนวน 2 คน นักดนตรี 4 คน คณะกรรมการตัดสิน 1 คน และผู้ชม 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบ จากหลากหลายแหล่งและหลายแง่มุม จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน

การศึกษาพัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสานแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 วง คือ วงศิลป์อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และวงโปงลางสีทันดร โรงเรียนโคกคอน และแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 2 ช่วงดังนี้

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐

1.1 วงโปงลางศิลป์อีสาน

1.1.1 ช่วงยุคก่อนการแข่งขัน (พ.ศ.2544- 2548)

ในช่วง พ.ศ.2544-2548 วงโปงลางศิลป์อีสาน ก่อตั้งด้วยงบประมาณของสโมสรนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2546 มีการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสานจากโครงการศิลปวัฒนธรรมสัญจรใน 3 พื้นที่ คือ บ้านป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สววย จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดนครสวรรค์ และมีการแสดงดนตรีโปงลางในกิจกรรมของคณะ มหาวิทยาลัย และชุมชนใกล้เคียง แต่ยังไม่มีการเผยแพร่สู่สาธารณะมากนัก โดยเป็นการรวมตัวกันระหว่างนิสิต คณาจารย์ ผู้สนใจ ร่วมเล่นและบริหารจัดการในเชิงกิจกรรมเสริมหลักสูตรของมหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 2 วงโปงลางศิลป์อีสานยุคก่อตั้ง

ภาพประกอบที่ 3 วงโปงลางศิลป์อีสานยุคปัจจุบัน

1.1.2 ช่วงยุคการแข่งขัน (พ.ศ.2549- ปัจจุบัน)

ในช่วง พ.ศ.2549-ปัจจุบัน เริ่มมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นความหลากหลายด้านวัฒนธรรมอีสาน หลักสูตรการเรียนวงกลองยาว หนังสือพิมพ์ วังดนตรีภูไท มโหรีอีสาน วงกันตรึม และเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีวงที่ใช้ในการประกวดแข่งขัน ปี พ.ศ. 2549 วงศิลป์อีสาน ได้เข้าร่วมแข่งขันการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถประจำปี 2549 เป็นครั้งแรก และได้รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 โดยประกวดประเภทรุ่นอายุไม่เกิน 25 ปี เป็นจุดเริ่มต้นในการประกวดแข่งขันเวทีระดับประเทศ หนึ่งในช่วงสำคัญที่ทำให้วงโปงลางศิลป์อีสานโดดเด่นเป็นที่รู้จักโดยทั่วคือ การได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประจำปี 2549, 2550, 2554 และ 2557 รวมชนะเลิศ 4 ครั้ง วงศิลป์อีสานยังรับบริการงานทั้งภายในองค์กรและชุมชนต่างๆ ในยุคแรก วงศิลป์อีสานใช้วงดนตรีพื้นบ้านเฉพาะเครื่องดนตรีอีสาน รับบริการงานต่างๆ โดยบรรเลงดนตรี ฟ้อนเป็นชุดการแสดง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเวลา การสื่อสาร เทคโนโลยี ทำให้วงศิลป์อีสานต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยถูกใจเจ้าภาพและประชาชน จึงนำเครื่องดนตรีสากลมาร่วมประกอบบรรเลงโดยเพิ่มกลองชุด คีย์บอร์ด กีตาร์ไฟฟ้า เพื่อเพิ่มสีสันของดนตรีให้หน้าฟังและเร้าใจ แสง สี เสียง เวที ดุ ทันสมัย จากรูปแบบการแสดงที่มีแต่ฟ้อนเป็นชุดการแสดง ให้มีทั้งการร้องเพลง ประกอบแดนเซอร์ ตลก ลำกลอน ลำเรื่อง

1.2 วงโปงลางสีทันดร

1.2.1 ช่วงก่อนการแข่งขัน (พ.ศ.2544- 2547)

ในช่วง พ.ศ.2544-2547 วงโปงลางสีทันดร มีชื่อเดิมว่า วงโปงลางโคกคอนวิทต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวงโปงลางสีทันดรในปี พ.ศ.2551 เนื่องจากสมาชิกต้องการมีชื่อวงที่สอดคล้องกับภูมิลำเนาของวงคือจังหวัดหนองคายซึ่งเป็นเมืองของพญานาค วงโปงลางสีทันดรก่อตั้งจากการเป็นชุมนุมในโรงเรียนโคกคอน

วิทยา ตำบลโคกคอน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน ในปี พ.ศ.2546 ได้รับความร่วมมือจากศิษย์เก่าจัดทำผ้าป่าเพื่อสมทบทุนซื้อเครื่องดนตรีที่บ้าน ในช่วงแรกได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้มาฝึกสอนนักเรียนและฝึกซ้อมจากสื่อวีดิทัศน์ จึงสามารถแสดงดนตรีโปงลางในกิจกรรมของโรงเรียนและให้บริการชุมชน แต่ยังไม่มีการเผยแพร่สู่สาธารณะมากนัก โดยมีนักเรียนทุกระดับชั้น ร่วมเล่นและบริหารจัดการในเชิงกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน

ภาพประกอบที่ 4 วงโปงลางสี่ทันทยุคก่อตั้ง

ภาพประกอบที่ 5 วงโปงลางสี่ทันทยุคปัจจุบัน

1.2.2 ช่วงยุคการแข่งขัน (พ.ศ.2548- ปัจจุบัน)

ปี พ.ศ. 2548 วงโปงลางสีทันดรได้บันทึกวีซีดี ส่งเข้าประกวดเป็นครั้งแรกแต่ไม่ผ่านการคัดเลือกเข้าแข่งขัน ในปี พ.ศ. 2550 ได้เป็นตัวแทนจากเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อไปแข่งในระดับจังหวัดและเป็นตัวแทนของจังหวัดไปแข่งในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นปีที่วงโปงลางสีทันดรเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ปี พ.ศ. 2556 โรงเรียนโคกคอนวิทยาคม ได้จัดจ้างบุคลากรเพื่อปฏิบัติหน้าที่การสอนดนตรีทำให้พัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้น จากนั้นเริ่มมีกิจกรรมเสริมทักษะให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่อง ทั้งการให้บริการชุมชนในโอกาสวันสำคัญต่างๆและเริ่มเข้าสู่การประกวดแข่งขันในเวทีภูมิภาคและระดับประเทศ อนึ่งในช่วงสำคัญที่ทำให้วงโปงลางสีทันดรโดดเด่นและทำให้มีผู้รู้จักเป็นจำนวนมากคือ การได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดวงดนตรีพื้นบ้าน “พ่อนลำแคน คอนเทสต์” มหกรรมลำภูไทประจำปี 2557 ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ธันวาคม พ.ศ. 2557

2. กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน

การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน ทำการศึกษา 2 วง คือ วงศิลป์อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และวงโปงลางสีทันดร โรงเรียนโคกคอน และแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี และองค์ประกอบของดนตรี

2.1 วงโปงลางศิลป์อีสาน

2.1.1 กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีทำการศึกษาเทคนิคการสร้างสร้อยลายดนตรีซึ่งประกอบด้วยลายเปิดวงลายประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสานจากการศึกษาพบว่า เทคนิคการสร้างสร้อยดนตรีวงศิลป์อีสานในลายเปิดวง ลายเทิดพระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสานสมาชิกทุกคนในวงมีส่วนร่วมในการเรียบเรียงเสียง

ประสานประชุมวางแผนการสร้างสรรค์ดนตรีทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สื่อเทคโนโลยี วีดีโอ ซีดี ผู้รู้ ศิลปินพื้นบ้าน ระดมความคิดของสมาชิกในวงทุกคนร่วมกัน เรียบเรียงดนตรี ปรับปรุง แก้ไขดนตรีที่ยังไม่สมบูรณ์ในเรื่อง จังหวะ ทำนอง ลีลา อารมณ์ และประเมินผลงานจากอาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงอีกครั้ง ประเมินผลงานจากอาจารย์ที่ปรึกษาในรอบที่ 2 ผลงานเสร็จสิ้นนำไปฝึกซ้อมผสมวง

2.1.2 องค์ประกอบของดนตรี

องค์ประกอบของดนตรีจากการศึกษามีการใช้ จังหวะ ทำนอง คุณลักษณะของเสียงหรือสีนเสียง พื้นผิวดนตรีหรือเนื้อดนตรี และรูปแบบ ในแต่ละลายแตกต่างกัน เนื่องจากเนื้อหาและการแสดงเป็นไปคนละเรื่องจึงเป็น โจทย์บังคับรูปแบบของดนตรี มีการใช้จังหวะซ้ำซ้ำ จังหวะภูไท จังหวะลำเพลิน จังหวะเข็งและจังหวะร้าง ในการดำเนินจังหวะทำนองหลัก ส่วนทำนองเป็นไปตาม การเลือกทำนองลำ และทำนองดนตรีที่เรียบเรียงใหม่ มีการเคลื่อนที่ของทำนอง แบบทิศทางขึ้นลง คุณลักษณะของเสียงเกิดขึ้นจากการแบ่งช่วงการบรรเลงของ เครื่องดนตรี ความหนาแน่นดนตรีพบบ่อยครั้งในท่อนบรรเลงผสมวง รูปแบบไม่มี แบบตายตัวขึ้นอยู่กับการนำเสนอของรูปแบบการแสดง

2.2 วงโปงลางสี่พันด

2.2.1 กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี ทำการศึกษาเทคนิคการ สร้างสรรค์ลายดนตรีซึ่งประกอบด้วย ลายเปิดวงลายประกอบการแสดงเทิด พระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสาน จากการศึกษาพบว่าเทคนิค การสร้างสรรค์ดนตรี ครูผู้ควบคุมและครูผู้ฝึกซ้อมเป็นผู้สร้างสรรค์รูปแบบในการนำ เสนอและเรียบเรียงดนตรี ประชุมวางแผนรูปแบบการนำเสนอลักษณะครูผู้เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ศิลปินพื้นบ้าน ครูผู้ฝึกซ้อมทำการเรียบเรียงดนตรีและ ให้นักเรียนเป็นผู้ร่วมปรับปรุงแก้ไขท่วงทำนอง ฝึกซ้อมส่วนที่เรียบเรียงให้เกิดความ ชำนาญ ขั้นตอนนี้ทำการเรียบเรียงและฝึกซ้อมไปพร้อมๆกัน เพื่อให้นักดนตรีจดจำ ได้เร็วและแก้ไขเป็นท่อนๆไป เมื่อทำการเรียบเรียงดนตรีเสร็จสิ้น นำไปประเมินผล

กับผู้ฝึกซ้อมนักแสดงเพื่อให้ดนตรีสอดคล้องกับการแสดง

2.2.2 องค์ประกอบของดนตรี

องค์ประกอบของดนตรีวงโปงลางสี่ทันตรมีความคล้ายคลึงกับวงโปงลางศิลป์อีสานทั้งเรื่องการใช้จังหวะ ทำนอง คุณลักษณะของเสียง พื้นผิวของเสียง และรูปแบบ ใช้ลักษณะจังหวะซ้ำซ้ำซ้ำ จังหวะภูไท จังหวะลำเพลินจังหวะรำวง และจังหวะตีสักโก้ ในการดำเนินจังหวะทำนอง ทำนองมีการเคลื่อนที่ไปในทิศทางขึ้นและลง คุณลักษณะของเสียงปรากฏในการแบ่งเครื่องดนตรีในการบรรเลงความหนาแน่นดนตรีพบมากในการผสมวง และมีรูปแบบที่ไม่ตายตัวที่จะมีท่อน AB หรือ AA BB

3. สรุปผลการศึกษา

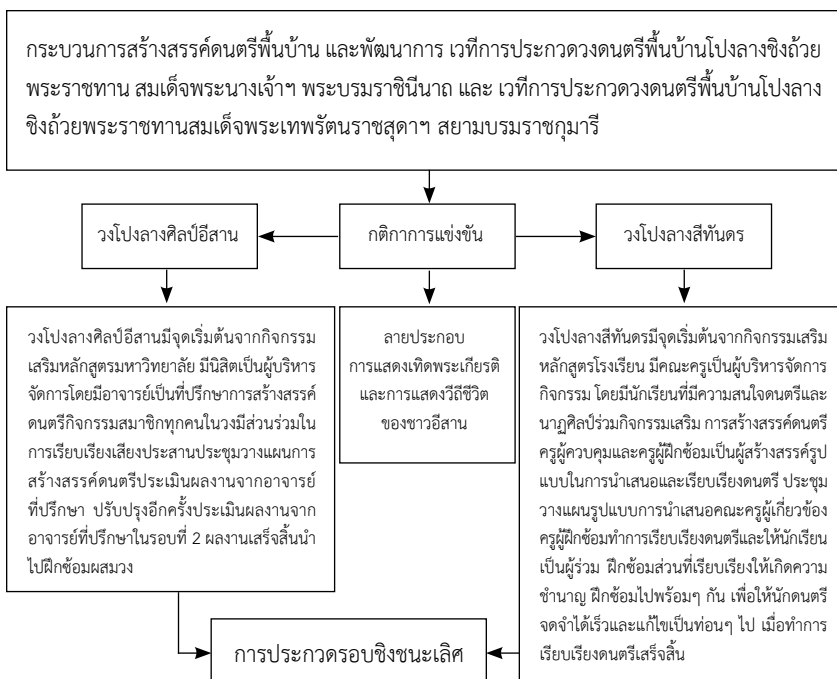
3.1 การศึกษาพัฒนาการวงโปงลางศิลป์อีสานมีจุดเริ่มต้นจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรมหาวิทยาลัย มีนิสิตเป็นผู้บริหารจัดการโดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษา กิจกรรม มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นความหลากหลายด้านวัฒนธรรมอีสาน หลักสูตรการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นบ้าน หลักสูตรการเรียนวงกลองยาว หนึ่งประมัทย์ วงดนตรีภูไท หมอเรืออีสาน วงกันตริ้ม ปี พ.ศ. 2549 วงศิลป์อีสาน ได้เข้าร่วมแข่งขันการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถประจำปี 2549 เป็นครั้งแรก และได้รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 โดยประกวดประเภทรุ่นอายุไม่เกิน 25 ปี

3.2 การศึกษาพัฒนาการวงโปงลางสี่ทันตรมีจุดเริ่มต้นจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรโรงเรียน มีคณะครูเป็นผู้บริหารจัดการกิจกรรม โดยมีนักเรียนที่มีความสนใจดนตรีและนาฏศิลป์ร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ฝึกซ้อมและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในช่วงแรกได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้มาฝึกสอนนักเรียนและฝึกซ้อมจากสื่อวีดีทัศน์ ปี พ.ศ. 2557 วงสี่ทันตร ได้เข้าร่วมการแข่งขันการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รายการ“ฟ้อนลำแคน คอนเทสต์” มหกรรมลำภูไทประจำปี 2557 และได้รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ในระดับมัธยมศึกษา

3.3 การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์วงโปงลางศิลป์อีสาน ในลายเปิดวง ลายประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสาน พบว่า สมาชิกทุกคนในวงมีส่วนร่วมในการเรียบเรียงเสียงประสานประชุมวางแผนการสร้างสรรค์ดนตรีทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สื่อเทคโนโลยี วัสดุไอซีดี ผู้รู้ ศิลปินพื้นบ้าน ระดมความคิดของสมาชิกในวงทุกคนร่วมกันเรียบเรียงดนตรีปรับปรุง แก้ไขดนตรีที่ยังไม่สมบูรณ์ในเรื่อง จังหวะ ทำนอง ลีลา อารมณ์ และประเมินผลงานจากอาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงอีกครั้ง ประเมินผลงานจากอาจารย์ที่ปรึกษาในรอบที่ 2 ผลงานเสร็จสิ้นนำไปฝึกซ้อมผสมวง

3.4 การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์วงโปงลางสี่ทันดร ในลายเปิดวง ลายประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสาน พบว่า การสร้างสรรค์ดนตรี ครูผู้ควบคุมและครูผู้ฝึกซ้อมเป็นผู้สร้างสรรค์รูปแบบในการนำเสนอและเรียบเรียงดนตรี ประชุมวางแผนรูปแบบการนำเสนอดนตรี ครูผู้เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ศิลปินพื้นบ้าน ครูผู้ฝึกซ้อมทำการเรียบเรียงดนตรีและให้นักเรียนเป็นผู้ร่วมปรับปรุงแก้ไขท่วงทำนอง ฝึกซ้อมส่วนที่เรียบเรียงให้เกิดความชำนาญ ขั้นตอนนี้ทำการเรียบเรียงและฝึกซ้อมไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้นักดนตรีจดจำได้เร็วและแก้ไขเป็นท่อนๆ ไป เมื่อทำการเรียบเรียงดนตรีเสร็จสิ้น นำไปประเมินผลกับครูผู้ฝึกซ้อมนักแสดงเพื่อให้ดนตรีสอดคล้องกับการแสดง

จากข้อสังเกตด้านพัฒนาการทั้งสองวงจัดเพื่อเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านดนตรีและนาฏศิลป์ วงโปงลางศิลป์อีสานจะเข้าร่วมแข่งขันประเภทรุ่นอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งถือว่ามิ่วงจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เข้าร่วม ส่วนวงโปงลางสี่ทันดร จะเข้าร่วมแข่งขันในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการสร้างสรรค์ดนตรี วงศิลป์อีสาน สมาชิกทุกคนในวงมีส่วนร่วมในการเรียบเรียงเสียงประสานประชุมวางแผนการสร้างสรรค์ดนตรี ด้านวงโปงลางสี่ทันดรจะมีคณะครูผู้ควบคุมและครูผู้ฝึกซ้อมเป็นผู้สร้างสรรค์รูปแบบในการนำเสนอและเรียบเรียงดนตรี

อภิปรายผล

ประเด็นในการอภิปรายผลมีดังนี้

1. พัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน

1.1 พัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางศิลป์อีสาน วงโปงลางศิลป์อีสานการก่อตั้งมีอยู่ 2 ช่วง คือ ช่วงเริ่มต้น (พ.ศ.2544- 2548) ก่อตั้งโดยสมโสมสรนินิสิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นชมรมของนิสิตในคณะศิลปกรรมศาสตร์ประกอบด้วย สาขาดุริยางคศิลป์ สาขาศิลปะการแสดง และสาขาทัศนศิลป์ ในช่วงแรก เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของมหาวิทยาลัย และดำเนินกิจกรรมเป็นรุ่นต่อรุ่น สอดคล้องกับงานตำราของ (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2526 : 1) ที่กล่าวว่าดนตรีพื้นบ้านหรือเพลงพื้นบ้านภาษาอังกฤษใช้คำว่า Folk Music หรือ Folk Song ทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่าเพลงพื้นบ้าน (Folk Song) ดุจะนิยม

ใช้มากกว่าดนตรีพื้นบ้าน (Folk Music) ด้วยซ้ำไป ซึ่งทั้งนี้ นักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านมีกำเนิดด้วยเพลงขับร้องไม่ใช่กำเนิดด้วยเพลงบรรเลง และบางท่านบอกว่าที่ใช้คำว่าเพลงพื้นบ้าน (Folk Song) แทนคำว่าดนตรีพื้นบ้าน (Folk Music) ลักษณะการแสดงออกทางดนตรีของคนส่วนใหญ่ขับร้องหรือบรรเลงโดยนักร้องหรือนักดนตรีที่มีได้รับการฝึกอบรมทางทฤษฎี มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามความนิยมของผู้เล่นและผู้ฟัง และไม่มีใครตัดสินได้ว่าทำนองดั้งเดิมที่เป็นต้นตอ นั้นเป็นอย่างไร เนื้อหาสาระของดนตรีพื้นบ้านมีทั้งให้ความรู้และบันเทิงที่สำคัญเป็นต้นว่า ความรู้เกี่ยวกับทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นการสั่งสอนอบรมให้คนประพฤติในสิ่งที่ดีงามช่วงยุคการแข่งขัน (พ.ศ.2549- ปัจจุบัน) หลังจากวงโปงลางศิลป์อีสานดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วิชาการ ดนตรีก็เริ่มเปลี่ยนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทางด้านดนตรี หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดกิจกรรมการแข่งขันทักษะทางด้านดนตรีที่หลากหลายและวงโปงลางศิลป์อีสานเริ่มเข้าประกวดการแข่งขันดนตรีพื้นบ้านในปี พ.ศ.2549 การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นครั้งแรกและได้รับรางวัลชนะเลิศและในปี พ.ศ.2550, พ.ศ.2554, พ.ศ.2557 ก็ได้รับรางวัลชนะเลิศในเวทีแห่งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Myers (1988) เรื่อง The Music and Musicians in Contemporary Bangkok : An Ethnography. ผลการวิจัยพบว่า องค์กรประกอบส่วนหนึ่งของสังคม มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ดนตรีย่อมต้องปรับเปลี่ยนและคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขึ้น แนวโน้มของดนตรีไทยคือ การนำเอาดนตรีไทยมาพัฒนาวัฒนธรรมของชาติ เกิดจากสำนึกของคนไทยเอง และเกิดจากการจัดแสดงพิธีกรรม หรือประกอบการแสดงเท่านั้น เพลงที่บรรเลงเกี่ยวข้องกับความคิดดีสิทธ์น้อยลง ผู้ที่เล่นดนตรีสมัครเล่นจึงมีค่านิยมต่างจากนักดนตรีไทยในอดีต

1.2 พัฒนาการดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางสี่ทันดร วงโปงลางสี่ทันดร การก่อตั้งมีอยู่ 2 ช่วง คือ ช่วงยุคก่อนการแข่งขัน (พ.ศ.2544- 2547) ก่อตั้งขึ้นในกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียนโคกคอนวิทยาคม เพื่อให้นักเรียนที่สนใจการ

แสดงดนตรีพื้นบ้านได้มีโอกาสร่วมกิจกรรม ในการก่อตั้งได้รับความอนุเคราะห์ ผ่าป่าการกุศลจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องดนตรี และเชิญวิทยากรมาฝึกซ้อมในช่วงแรก จากนั้นการฝึกซ้อมใช้วิธีพี่สอนน้องสืบทอดกันมาเรื่อยๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์, (2552) ที่กล่าวว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นดนตรีที่ถ่ายทอด กันมาจากปากต่อปากซึ่งเรียนรู้ผ่านการฟังมากกว่าการอ่านโดยไม่มีกระดาษบันทึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นลักษณะการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชาวบ้านตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน ดนตรีเป็นกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากการทำงาน เป็น สิ่งสร้างสรรค์ความบันเทิงให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้เกิดความรักสามัคคี กันในท้องถิ่นและปฏิบัติสืบทอดต่อมายังรุ่นลูกหลาน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ ถึงช่วงยุคการแข่งขัน (พ.ศ.2548- ปัจจุบัน) วงโปงลางสีทันดร ใช้วิธีพี่สอนน้องในการฝึกซ้อมและได้รับโอกาสจากโรงเรียนต่างๆ ในการจัดหา วิทยากรมาฝึกซ้อมและปรับปรุงวง จากความทุ่มเทของคณะครูและนักเรียน วงโปงลางสีทันดรได้เข้าร่วมการแข่งขันดนตรีพื้นบ้านหลายเวทีจนประสบผลสำเร็จ

2. กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีวงโปงลางในภาคอีสาน

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้านวงโปงลางในภาคอีสาน ทำการศึกษาจำนวน 2 วง คือ วงโปงลางศิลป์อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ วงโปงลางสีทันดร โรงเรียนโคกคอน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี และองค์ประกอบของดนตรี

2.1 วงโปงลางศิลป์อีสาน

2.1.1 กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี โดยศึกษาเทคนิคการ สร้างสรรค์ลายดนตรีของวงโปงลางศิลป์อีสาน ซึ่งประกอบด้วย ลายเปิดวงลาย ประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสาน พบว่า เทคนิคการสร้างสรรค์ดนตรีมีการวิเคราะห์กติกากการแข่งขัน จากนั้นทำการ ประชุมนัดหมายกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ควบคุม ผู้เรียบเรียงดนตรี นักดนตรี นักแสดง เพื่อระดมความคิดเห็นในการนำเสนอดนตรีและการแสดงโดยให้กลุ่มนิสิตเป็นผู้สร้างสรรค์ดนตรี เมื่อได้รูปแบบการนำเสนอ ขั้นตอนต่อมาคือ ศึกษาข้อมูลจาก

แหล่งความรู้ต่างๆ เช่น เอกสาร ตำรา ศิลปินพื้นบ้าน นักวิชาการ และเข้าสู่ขั้นตอนการเรียบเรียงดนตรี ขั้นตอนการเรียบเรียงดนตรีมีการประเมินผลจากอาจารย์ที่ปรึกษาดนตรี และผู้ควบคุมการแสดง เพื่อให้ได้รูปแบบดนตรีที่สมบูรณ์และสอดคล้องกับการแสดงมากที่สุด สอดคล้องกับสรุปหลักสำคัญของ (สุชิน เพ็ชรรัช, 2544) เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ ด้วยปัญญาในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนต้องเป็นฝ่ายสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องลงมือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาก่อนในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น การเชื่อมโยงสิ่งที่รู้แล้วกับสิ่งที่กำลังเรียน การให้ออกาสผู้เรียนเป็นผู้คิดริเริ่มทำโครงการที่ตนเองสนใจ เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้เวลาสำหรับทำโครงการอย่างต่อเนื่อง ในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ควรต้องมีอิสระในการจัดทำโครงการที่จะศึกษาตามความต้องการ และความสนใจ

2.1.2 องค์ประกอบของดนตรีพบว่าวงโปงลางศิลป์อีสานทำการเรียบเรียงดนตรีขึ้นมาใหม่และนำทำนองเพลงที่มีอยู่แล้วมาเรียบเรียงให้เชื่อมโยงกับรูปแบบการแสดง ในแต่ละท่อนเพลงประกอบด้วย จังหวะ ทำนอง คุณลักษณะของเสียงหรือสีสันทันเสียง พื้นผิวของดนตรีหรือเนื้อดนตรี และรูปแบบสังคีตลักษณะสอดคล้องกับ (สุกิจ พลประดม, 2555) หลักการประพันธ์เพลง ที่กล่าวว่า ผู้ประพันธ์เพลง และผู้ศึกษาดนตรี ต้องศึกษาเนื้อหาสาระทางดนตรี หรือองค์ประกอบของดนตรีอย่างละเอียด ทั้งด้านเรื่อง เสียง จังหวะ ทำนอง การประสานเสียงและพื้นผิวเครื่องดนตรี รูปแบบและคีตลักษณ์ทางดนตรี การประพันธ์เพลงประเภทใดๆ มีเนื้อหาสาระอย่างไร ก็จะถูกนำมาใช้กับความบันเทิง วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมเกี่ยวกับงานมงคล พิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคล และต้องสร้างสรรค์จุดเด่น ดึงความสนใจ และความเข้าใจให้กับผู้ฟัง

2.2 วงโปงลางสี่ทันดร

2.2.1 กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีโดยศึกษาเทคนิคการสร้างสร้อยคล้ายดนตรีของวงโปงลางสี่ทันดรซึ่งประกอบด้วย ลายเปิดวงลายประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติ ลายประกอบการแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นอีสานพบว่า

กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีเกิดจากปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ตัวแปรที่ทำให้มีการสร้างสรรค์งาน อันได้แก่ กติกาการแข่งขันวงดนตรีพื้นบ้าน หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการให้นำเสนอในรูปแบบใหม่ ผ่านขั้นตอนการดำเนินงานจากการประชุมวางแผนระดมความคิดในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ แปรไปสู่ขั้นตอนการเรียบเรียงดนตรีจากผู้ฝึกสอนดนตรี โดยผู้ฝึกสอนดนตรีได้ทำการศึกษาข้อมูลต่างๆ ในขั้นเตรียมการก่อนการเรียบเรียงดนตรีจากนั้นเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีโดยยึดหลักกติกาการแข่งขันเป็นหัวใจหลักสำคัญ และนำไปสู่กระบวนการถ่ายทอดต่อดนตรีด้วยวิธีสาธิตให้ดูให้นักเรียนเล่นตามบางช่วงดนตรีไม่สมบูรณ์ จะแก้ไขปรับปรุงร่วมกันระหว่างผู้ฝึกสอนดนตรีกับนักดนตรี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Auh (1996) เรื่อง Prediction of Musical Creativity in composition among selected variables for upper elementary students. ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ในการประพันธ์เพลงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับประสบการณ์ทางดนตรีด้วยตนเอง ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดสำหรับความคิดสร้างสรรค์ในการประพันธ์เพลง ได้แก่การมีประสบการณ์ทางดนตรีด้วยตนเอง ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนดังกล่าวได้ถึงร้อยละ 25 นอกจากนี้ความถนัดทางดนตรียังเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีเพื่อพิจารณาเฉพาะความสามารถเป็นรายบุคคลในการประพันธ์เพลง ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดในการมีความคิดสร้างสรรค์ในการประพันธ์เพลง คือ การมีประสบการณ์ทางดนตรีด้วยตัวเอง

2.2.2 องค์ประกอบของดนตรีใช้จังหวะ ทำนอง คุณลักษณะของเสียง พื้นผิวของดนตรี และรูปแบบจากการเรียบเรียงขึ้นมาใหม่และจากที่เคยมีการเรียบเรียงมาแล้ว พบการใช้ทำนองทุ้ในการดำเนินทำนองหลักเป็นส่วนใหญ่ การใช้ทุ้ทุ้ในการเดินทำนองและสอดประสานในแต่ละเพลง สอดคล้องกับ สุกิจ พลประดม (2555) ที่กล่าวว่า ผู้ประพันธ์เพลงและผู้ศึกษาดนตรี ต้องศึกษาเนื้อหาสาระทางดนตรี หรือองค์ประกอบของดนตรีอย่างละเอียด ทั้งด้านเรื่อง เสียง จังหวะ ทำนอง การประสานเสียงและพื้นผิว เครื่องดนตรี รูปแบบและคีตลักษณ์ทางดนตรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์และการทำวิจัยต่อไป

1. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันศึกษา และจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของวงโป่งกลางในภาคอีสาน
2. ควรจัดอบรม สัมมนา เรื่องกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีที่บ้านเพื่อให้สถานศึกษาต่างๆ ที่มีวงดนตรีได้อิงค้ความรู้ใหม่และลำดับขั้นตอนการสร้างสรรค์ดนตรี
3. ควรวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีประเภทวงดนตรีอื่นๆ เพื่อความหลากหลายทางกระบวนการคิดสร้างสรรค์และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบในการศึกษาต่อไปอย่างยั่งยืน
4. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบกระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีของวงดนตรีที่บ้านในภูมิภาคอื่น เพื่อให้เห็นพัฒนาการและกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสรรค์ดนตรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว).
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2526). **ดนตรีที่บ้านอีสาน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ดโนยา ก้อนแก้ว. (2551). **วงโป่งกลางสะออน : การปรับตัวทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์**. รายการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์. (2552). **ปัจจัยที่ทำให้หมอแคนประสบความสำเร็จด้านการเดี่ยวแคน**.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประดิษฐ์ เมฆไชยภักดิ์. (2545). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มแรงงานและอาชีพ เรื่องการทำเครื่องดนตรีอีสาน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัด**

กระทรวงศึกษาธิการ. มหาสารคาม : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เสกสรร โสดเสี้ยว. (2545). **ดนตรีไทย.** ขอนแก่น: [ม.ป.พ.]

สุกิจ พลประดม. (2555). **กระบวนการสร้างสรรค์ประพันธ์เพลงทะเลบัวแดง.**

อุตรธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.

สุชิน เพ็ชรรักษ์. (2544). **รายงานการวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ [สกศ.].

Auh, M.S. (1996). Prediction of Musical Creativity in composition among selected variables for upper elementary students. **Dissertation Abstract International**, 5-6 (10).

Myers-Moro, P. (1988). **The Music and Musicians in Contemporary Bangkok: An Ethnography.** London: University of California at Berkeley.